

Bogumiła Frąszczak

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu

Ocenianie tradycyjne i e-ocenianie w świetle doświadczeń po pilotażu

– spostrzeżenia na podstawie własnych doświadczeń
oraz indywidualnych raportów przewodniczących zespołów i egzaminatorów

Legenda

Elektroniczne ocenianie było po prostu ciekawą przygodą, poznawaniem nowego, uroczonego zakątka lądu Ocenianie, który wydawał się już dostatecznie spenetrowany, a jednak odstąpił przed podróżnikami swoje nowe oblicze. Wielu odkrywców bało się podjętej wyprawy, gdyż nie wierzyło w swoje możliwości, a głównie w umiejętność obsługi urządzeń technicznych. Niektórzy nawet twierdzili, że przewodnik jest człowiekiem szalonym, skoro zachęca ludzi przyzwyczajonych do stąpania po ustalonych tradycją ścieżkach do wkroczenia na nowy, niepewny grunt. Jednak wyprawa zakończyła się pełnym sukcesem, gdyż wyzwoliła w wędrowcach nieświadomiane pokłady energii i zapału. Kraina E okazała się przyjazna i gościnna, a przewodnik i jego pomocnicy życzliwi i kompetentni. Uczestnicy wyprawy poczuli się szczęśliwi, bo okazali się wytrwali i silni. Wypełniła ich dumą z odkrycia nowego obszaru Oceniania.

I. Wstęp

Pilotaż z e-oceniania został przeprowadzony 15-16 listopada 2008 roku we współpracy z pracownikami angielskiego ośrodka DRS zajmującego się wdrażaniem e-oceniania w różnych krajach świata. Uczestniczyli w nim przedstawiciele różnych poziomów nauczania: szkoły podstawowej, egzaminu gimnazjalnego – część humanistyczna i matematyczno-przyrodnicza oraz egzaminu maturalnego z matematyki.

W trakcie pilotażu pełniłam funkcję koordynatora ośrodka w humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego i na podstawie własnych obserwacji oraz raportów 78 uczestników pilotażu, w tym 5 przewodniczących zespołów dokonałam analizy spostrzeżeń na temat tradycyjnego oceniania w aspekcie dotychczasowych doświadczeń członków zespołów egzaminatorów zdobytych w pracy w ośrodkach sprawdzania oraz e-oceniania na podstawie ich uwag ze szkolenia i uczestnictwa w pilotażu.

Uczestnicy pilotażu mieli duże doświadczenie w ocenianiu prac egzaminacyjnych, gdyż pełnili podczas sprawdzania różne funkcje: koordynatorów okręgowych, przewodniczących zespołów egzaminatorów, egzaminatorów-weryfikatorów oraz egzaminatorów. Uwagi autorów raportów dotyczyły głównie dwóch kwestii - organizacji pracy w ośrodkach oraz kwestii merytorycznych związanych ze stosowaniem schematu punktowania.

1. Organizacja sprawdzania

W wielu raportach pojawiło się przekonanie, że wszystkie dotychczasowe działania miały na celu uzyskanie wysokiej jakości oceniania, przy czym podkreślana była konsekwencja w inicjowaniu nowych rozwiązań organizacyjnych po każdej sesji egzaminacyjnej od momentu wprowadzenia egzaminów zewnętrznych. Spostrzeżenia dotyczące organizacji pracy zespołów egzaminatorów odnoszą się do pracy przewodniczącego zespołu egzaminatorów, egzaminatora-weryfikatora oraz egzaminatora.

Spostrzeżenia dotyczące organizacji pracy przewodniczącego zespołu egzaminatorów

Zalety:

- na przewodniczących powoływane są osoby wyróżniające się wysokimi kwalifikacjami merytorycznymi i organizacyjnymi, najczęściej większość z nich pełniła początkowo funkcje weryfikatorów. W ocenianiu tradycyjnym, „skoszarowanym”, przyzwyczajenie odgrywa znaczną rolę i oddziałuje na tempo sprawdzania, klimat, relacje międzyludzkie;
- przewodniczący znają zasady tworzenia zespołu egzaminatorów (określona liczba egzaminatorów, weryfikatorów, nauczycieli innych przedmiotów niż język polski, proporcje między liczbą doświadczonych i nowych egzaminatorów) oraz uczestniczą w powoływaniu członków zespołu (przedstawiają swoje propozycje);
- ułatwiany jest sukcesywnie kontakt przewodniczącego z koordynatorem okręgowym i koordynatora okręgowego z koordynatorem krajowym (poczta elektroniczna, Skype, platforma Moodle);
- zwiększono kompetencje przewodniczącego w zakresie potwierdzania lub weryfikowania decyzji dotyczących przyznawania punktów przez egzaminatorów, szczególnie w przypadku prac uznanych za niezgodne z tematem;
- usprawniono bieżącą ewaluację pracy własnej i zespołu poprzez wstępne ocenianie, testy porównywalności przeprowadzane przez CKE, weryfikację oceniania prac przez weryfikatorów i egzaminatorów;
- modyfikowana jest dokumentacja prowadzona przez przewodniczącego;
- organizowane są szkolenia doskonalące merytoryczne i organizacyjne przygotowanie przewodniczących;
- organizuje się wspólne szkolenie weryfikatorów i przewodniczących przed rozpoczęciem oceniania.

Wady:

- zbyt duża liczba egzaminatorów w zespole (powinno być co najwyżej 16 osób);
- dysponowanie pracami do sprawdzenia w ramach poszczególnych zespołów egzaminatorów nie zawsze gwarantuje ich sprawiedliwy przydział ze względu na „opuszczenia” (zadania, których rozwiązania zdający nie podjął) oraz prace uczniów z dysleksją rozwojową;

- duże obciążenie przewodniczącego prowadzoną dokumentacją ze względu na ograniczony czas jej przygotowania;
- zbyt mało czasu na rzetelną ocenę pracy egzaminatorów-weryfikatorów oraz poszczególnych egzaminatorów i przekazanie im informacji zwrotnych;
- zbyt mało czasu na ocenianie i weryfikowanie prac.

Spostrzeżenia dotyczące organizacji pracy egzaminatora - weryfikatora

Zalety:

- zwiększenie do dwóch liczby egzaminatorów-weryfikatorów w zespole;
- dobór weryfikatorów cechujących się wysokimi kompetencjami przedmiotowymi i komunikacyjnymi;
- wprowadzenie wstępnej weryfikacji umożliwiającej doprecyzowanie schematu punktowania z udziałem egzaminatorów-weryfikatorów;
- zapewnianie komfortu pracy weryfikatorów (np. dostęp do księgozbioru podręcznego, Internetu, kontakt z koordynatorem OKE, oddzielne pomieszczenia do udzielania konsultacji);
- modyfikowanie dokumentacji towarzyszącej pracy egzaminatora – weryfikatora;
- organizowanie szkoleń doskonalących merytoryczne i komunikacyjne przygotowanie egzaminatorów-weryfikatorów;
- wspólne z przewodniczącym prowadzenie szkolenia przed rozpoczęciem oceniania;
- wyjaśnianie na bieżąco egzaminatorom problemów merytorycznych.

Wady:

- za mały procent weryfikowanych prac (15% to za mało, aby wychwycić błędy egzaminatorów);
- brak uregulowań prawnych umożliwiających oddelegowanie egzaminatorów-weryfikatorów na szkolenia i do uczestniczenia w pracach wspomagających przewodniczącego w czasie sesji egzaminacyjnej;
- brak szkoleń dla egzaminatorów-weryfikatorów zakończonych ich weryfikacją.

Spostrzeżenia dotyczące organizacji pracy egzaminatora

Zalety:

- jawność zasad rekrutacji do zespołów egzaminatorów;
- dostosowywanie liczby sprawdzanych prac przez egzaminatorów do czasu pracy zespołu egzaminatorów i do ich indywidualnych potrzeb i możliwości;
- przekazywanie egzaminatorom uwag po wstępnym ocenianiu przez przewodniczącego i egzaminatorów-weryfikatorów, które umożliwiają poprawne stosowanie schematu punktowania;
- szkolenie przed rozpoczęciem oceniania na schematach punktowania z komentarzem i przykładowymi odpowiedziami uczniów;

- zapewnianie szybkiej informacji zwrotnej o jakości sprawdzania i oceniania (np. od egzaminatora-weryfikatora, przewodniczącego, testy porównywalności z CKE);
- prowadzenie dokumentacji obrazującej pracę egzaminatora;
- zapobieganie występowaniu błędów w sposobie wypełniania karty odpowiedzi (np. kontrolowanie prawidłowości zaznaczania punktów na karcie odpowiedzi przez egzaminatorów-weryfikatorów i asystentów technicznych);
- umożliwianie swobodnego dostępu w ośrodkach sprawdzania do księgozbioru podręcznego, Internetu i innych źródeł informacji niezbędnych w pracy egzaminatora;
- zapewnianie egzaminatorom możliwości wielokrotnego i swobodnego powrotu do już wcześniej ocenionych zadań w celu potwierdzenia lub zweryfikowania podjętych decyzji;
- przestrzeganie anonimowości pracy egzaminatora;
- doskonalenie technicznych i organizacyjnych warunków pracy egzaminatora (np. właściwe oświetlenie, wygodne krzesła, posiłki regeneracyjne, ograniczanie liczby egzaminatorów w jednym pomieszczeniu);
- organizowanie szkoleń doskonalących umiejętności egzaminatorów, w tym przez Internet;
- stworzenie możliwości zgłaszania przez Internet swojego udziału w danej sesji egzaminacyjnej;
- zwracanie uwagi na efekt egzaminatora (świadomość pułapek oceniania, wyzbycie się postawy myśliwego lub adwokata, definiowanie problemów z ocenianiem poszczególnych zadań);
- dostęp do materiałów dotyczących oceniania na stronach poszczególnych OKE i na stronie CKE.

Wady:

- nie został rozwiązany problem związany z oddelegowaniem egzaminatorów w pierwszym dniu oceniania (piątek). Egzaminatorzy przyjeżdżają po lekcjach i są zmęczeni. Trudno im sprawdzać po szkoleniu jeszcze kilka prac i poddać się testowi diagnostycznemu;
- nie wszyscy egzaminatorzy przeszkoleni w części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego chcą podejmować pracę w sesji egzaminacyjnej na poziomie tego egzaminu, ponieważ wielu z nich pracuje w szkołach ponadgimnazjalnych i uczestniczy w maturach lub – jeśli mają również uprawnienia egzaminatora w zakresie matur – wybiera sprawdzanie prac maturalnych. Wielu egzaminatorów po zdobyciu stopnia awansu zawodowego nie chce podejmować pracy;
- zbyt głośne rozmowy weryfikatorów i przewodniczącego z egzaminatorami utrudniają skupienia się podczas oceniania;
- egzaminatorzy wciąż popełniają błędy w wypełnianiu kart odpowiedzi i w sumowaniu punktów przyznanych za poprawne rozwiązania.

Inne spostrzeżenia dotyczące organizacji sprawdzania prac i komunikowania wyników

- wprowadzono ułatwienia techniczne i organizacyjne związane z przechowywaniem i zabezpieczaniem prac egzaminacyjnych w ośrodku sprawdzania, ich liczeniem, pakowaniem i przekazywaniem przewodniczącym, np. rozwożenie prac przez firmy kurierskie;
- rozszerzył się obszar komunikowania wyników egzaminu. Zaczynano od przedstawienia wyników surowych, a obecnie wykorzystuje się już wskaźnik EWD.

2. Merytoryczne aspekty oceniania prac

- uciążliwe dla egzaminatorów są dodatkowe ustalenia dotyczące schematu punktowania i kryteriów, gdyż muszą oni wracać do wcześniej ocenionych prac;
- trudne jest podejmowanie decyzji o uznaniu pracy za niezgodną z tematem;
- klasyfikowanie błędów stwarza trudności ze względu na niejednoznaczne stanowiska językoznawców w różnych publikacjach.

3. Podsumowanie

Wypowiedzi osób uczestniczących w pilotażu wskazują, że dysponują one ogromnym doświadczeniem wyniesionym z pracy w ośrodkach oceniania, gdzie zdobywały różne stopnie kwalifikacji związane z pełnieniem określonych funkcji w zespole egzaminatorów. Wśród nich jest znacząca grupa nauczycieli związana od początku z systemem egzaminów zewnętrznych, która aktywnie wpłynęła na jego rozwój i doskonalenie. Widoczne jest w związku z tym dostrzeganie przez uczestników pilotażu wszystkich zmian sukcesywnie wprowadzanych do procedur przeprowadzania egzaminu i akceptowanie ich. Szczególną uwagę zwraca się na doskonalenie jakości oceniania. Wprowadzenie drugiego egzaminatora-weryfikatora oraz testów porównywalności przyjmowane jest jako działania konieczne i efektywne dla podwyższania poziomu oceniania w zespole egzaminatorów. Docenia się również zwiększenie komfortu pracy egzaminatorów i zabiegi służące doskonaleniu ich umiejętności, jak również podnoszeniu kwalifikacji egzaminatorów-weryfikatorów i przewodniczących.

Niepokoje natomiast pośpiech w ocenianiu w ośrodkach sprawdzania. Arkusze humanistyczne wymagają dużego skupienia uwagi, szczególnie na zadaniach rozszerzonej odpowiedzi, co stwarza potrzebę wydłużenia czasu na wieloaspektowe odczytanie pracy ucznia. Autorzy raportów uważają także, że należy podjąć działania nad odpowiednią motywacją egzaminatorów do pracy w zespołach, gdyż trudno zaakceptować ciągle dużą liczbę rezygnacji egzaminatorów powoływanych na kolejne sesje egzaminacyjne.

II. E-ocenie w świetle doświadczeń z pilotażu

Prawie wszyscy uczestnicy pilotażu e-ocenia z zakresu humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego obawiali się tej formy punktowania prac uczniów. Niepokoiła ich techniczna strona oceniania skanów prac, gdyż mimo szkolenia nie wszyscy dobrze postrzegali swoją sprawność w posługiwaniu się komputerem. Obawy wynikały nie tylko ze świadomości własnych ograniczeń w posługiwaniu się urządzeniami technicznymi, ale również z praktyki oceniania zadań z arkusza humanistycznego. Autorzy raportów, głównie przewodniczący lub egzaminatorzy-weryfikatorzy, wiedzieli, że punktowanie prac humanistycznych wymaga sporo czasu i dużej koncentracji uwagi, szczególnie jeśli dotyczy to zadań rozszerzonej odpowiedzi. Ocena tych zadań zawsze wiązała się także z dużą odpowiedzialnością, gdyż rozprawka lub charakterystyka niezgodna z tematem powodowała utratę znacznej liczby punktów przez ucznia. Zadania rozszerzonej odpowiedzi są również trudne do oceny ze względu na przyznawanie punktów w wyznaczonych obszarach kryteriów, co wymaga kilkakrotnego czytania wypowiedzi ucznia, a w przypadku oceny języka, ortografii i interpunkcji dodatkowo jeszcze klasyfikowania, podkreślania i oznaczania błędów. Potwierdza to analiza czasu poświęconego na ocenę zadań rozszerzonej odpowiedzi zawarta w raportach, z której wynika, że na wypunktowanie rozprawki doświadczeni egzaminator poświęca około 20-30 minut.

1. Spostrzeżenia dotyczące pracy zespołów w ośrodku oceniania podczas przeprowadzania pilotażu

Spostrzeżenia dotyczące pracy koordynatora ośrodka:

- istotna dla pracy zespołów była informacja o tempie pracy, przewodniczący mógł wtedy oddziaływać na egzaminatorów, którzy sprawdzali bardzo wolno;
- koordynator powinien wspierać przewodniczącego również pod względem merytorycznym, gdyż nie mógł on rozwiązywać kilku problemów równocześnie, a egzaminatorzy nie powinni długo czekać na wyjaśnienie wątpliwości, skoro wymagało się od nich rzetelnego punktowania zadań;
- prowadzona na bieżąco obserwacja pracy w zespołach wpływała na sterowanie porównywalnością i respektowanie zasad współpracy przewodniczącego z zespołem;
- ważna dla sprawnej pracy zespołu była współpraca koordynatora z obsługą techniczną, w tym umiejętność definiowania problemów;
- porozumiewanie się z administratorem umożliwiało szybkie wskazywanie przewodniczącym uwag o pracy zespołów, głównie o tempie ich pracy.

Spostrzeżenia dotyczące pracy przewodniczącego:

- szkolenie członków zespołów przebiegało sprawnie i w wyznaczonym czasie;
- dość szybko było wiadomo, którzy egzaminatorzy pracują szybko i są sprawni pod względem technicznym i merytorycznym;

- trudno było skłonić egzaminatorów, którzy mieli problemy techniczne, do oceniania większej liczby prac;
- usterki techniczne wprowadzały atmosferę nerwowości w zespole.

Spostrzeżenia dotyczące pracy egzaminatorów:

- uczestnicy pilotażu pracowali w wielkiej ciszy i skupieniu i właściwie bez dodatkowych przerw przy ocenie zadań krótkiej odpowiedzi;
- częstsze przerwy i większe zmęczenie widoczne było przy ocenianiu zaproszeń i rozprawek;
- przy ocenie zadań krótkiej odpowiedzi członkowie zespołów rzadko prosili o konsultacje merytoryczne, natomiast ocenianie formy użytkowej i rozprawki wiązało się z częstszymi prośbami o wyjaśnienia;
- w zespołach panowała bardzo dobra atmosfera sprzyjająca realizacji wyznaczonego zadania;
- większość egzaminatorów, którzy mieli wyznaczony limit prac do oceny, pracowała szybciej i z większym skupieniem;
- egzaminatorzy mieli problemy techniczne z podkreślaniem błędów, wpisywaniem ocen na pracy w ocenianiu wstęgowym, usuwaniem linii, gdy źle podkreślili błędy;
- potrzebna była pomoc merytoryczna przy ocenie niektórych zadań;
- egzaminatorzy obawiali się zablokowania i tracili pewność siebie, gdy zablokowanie powtarzało się kilka razy;
- widoczne było, że egzaminatorzy nie bali się zgłaszać problemów natury technicznej.

2. E-ocenie jako nowa strategia punktowania zadań

Autorzy raportów po przeprowadzonym pilotażu z e-ocenia wyrażali swoje zadowolenie, że mogli uczestniczyć w szkoleniu i zdobyli nowe doświadczenie w punktowaniu zadań. Często pojawiały się wypowiedzi świadczące o satysfakcji z wykonanego zadania: *Byłam zachwycona pod wieloma względami, E-ocenie okazało się nie takie trudne, Cieszę się, że mogłam uczestniczyć w tak interesującym projekcie, Program okazał się prosty w obsłudze*. Uczestnicy pilotażu przekazali również swoje uwagi dotyczące nowego doświadczenia w elektronicznym ocenianiu zadań egzaminacyjnych, uwypuklając jego zalety.

Zalety e-ocenia:

- ćwiczenie z e-ocenia pokazało, że odpowiedni program komputerowy ułatwia sprawdzanie rozwiązań, koncentruje uwagę egzaminatora na obrazie odpowiedzi ucznia, eliminuje rozmowy i zbędne komentarze do odpowiedzi uczniów;
- punktowanie na ekranie, automatyczne sumowanie punktów, wyeliminowanie kart odpowiedzi rozwiązuje problem pomyłek popełnianych przez egzaminatorów na kartach odpowiedzi;

- program sprzyja podniesieniu jakości oceniania, ponieważ selekcjonuje egzaminatorów. Zastosowanie „ziarenek”¹ pozwala rozpoznać tych, którzy nie rozumieją klucza odpowiedzi lub schematu punktowania i nie potrafią go zastosować w odniesieniu do danego zadania;
- w e-ocenianiu zostaje zagwarantowana stała, bieżąca kontrola jakości pracy egzaminatorów zapewniająca natychmiastową informację zwrotną. Egzaminator zostaje powiadomiony o błędzie przez zablokowanie i otrzymuje wyjaśnienie swoich problemów związanych ze stosowaniem schematu punktowania;
- sprawdzanie skanów przyspiesza pracę, mniej czasu poświęca się na przyznanie punktu za zadania krótkiej odpowiedzi niż w ocenianiu tradycyjnym;
- e-ocenianie eliminuje nadmiar dokumentacji w wersji papierowej i zwalnia egzaminatora z odpowiedzialności za pobrane arkusze egzaminacyjne;
- program daje pierwszeństwo strategii oceniania według zadań. W tej sytuacji egzaminator nie musi obawiać się większości pułapek właściwych ocenianiu tradycyjnemu. Na ekranie widzi rozwiązanie i klucz odpowiedzi, a więc nie zastanawia się nad tym, jaki uczeń napisał ocenianą pracę, nie wertykuje całej pracy, nie sugeruje się poziomem rozwiązań w innych zadaniach;
- egzaminator sprawdza przez długi czas to samo zadanie, dzięki czemu nabiera coraz większej wprawy w stosowaniu schematu punktowania do kolejnych odpowiedzi uczniowskich;
- zainstalowane w programie narzędzia (lupa, powiększanie części pracy) umożliwiają odczytywanie niewyraźnych fragmentów;
- zostaje wyeliminowany problem nierównego tempa pracy egzaminatorów. Ten, kto sprawdza dobrze i szybko, otrzymuje więcej klipów;
- w e-ocenianiu egzaminator sam reguluje tempo pracy, robi przerwy, kiedy jest zmęczony. Nie jest uzależniony od czasu pracy całego zespołu;
- w e-ocenianiu zostaje wyeliminowany problem spiętrzenia prac. Pojawia się informacja o liczbie zadań do sprawdzenia;
- program uwalnia egzaminatora od sytuacji stresujących, jak np. zagubienie lub zniszczenie pracy;
- e-ocenianie wpływa na oszczędność papieru, np. jest możliwe zmniejszenie liczby stron w arkuszu (niepotrzebna będzie karta odpowiedzi);
- program spowoduje obniżenie kosztów przeprowadzania egzaminu, szczególnie w sytuacji, gdy egzaminator będzie oceniał w domu.

¹ Ziarenko – kontrolne zadanie do oceniania sprawdzające poprawność punktowania przez egzaminatora.

Autorzy raportów szczególną uwagę zwrócili na różne aspekty pracy przewodniczącego zespołu w ocenianiu elektronicznym. Według nich e-ocenianie:

- usprawnia pracę przewodniczącego w zakresie monitorowania punktowania zadań przez egzaminatorów;
- pozwala przewodniczącemu skupić się na kwestiach merytorycznych, które wymagają doprecyzowania;
- zapewnia racjonalne zarządzanie czasem - w zależności od sytuacji zaistniałej w zespole przewodniczący ma możliwość dokonywania wyboru kolejności podejmowanych czynności - począwszy od zarządzania zawieszonymi egzaminatorami, poprzez przekazywanie problemu do administratora aż po ocenianie i rozwiązywanie problemów zgłoszonych przez egzaminatorów;
- ułatwia i przyspiesza czas wyjaśniania wątpliwości dotyczących stosowania schematu punktowania poprzez możliwość równoczesnego sprawdzania w całym zespole tego zadania, które było niepoprawnie oceniane przez wielu egzaminatorów czy poprzez obserwowanie przez cały zespół na monitorze przewodniczącego nietypowej, kontrowersyjnej odpowiedzi ucznia;
- pozwala szybko przewodniczącemu zdiagnozować preferencje egzaminatorów do sprawdzania określonych zadań;
- wzmacnia poczucie bezpieczeństwa przewodniczącego odpowiedzialnego za wysoką jakość pracy zespołu dzięki systemowi kontroli jakości poprzez zastosowanie „ziarenek”;
- uwalnia przewodniczącego od prowadzenia obszernej dokumentacji dotyczącej pracy zespołu;
- daje możliwość analizy jakości oceniania danego egzaminatora.

Uczestnicy pilotażu zauważali również słabe strony wprowadzanego programu i dzielili się swoimi niepokojami wynikającymi z trudności napotkanych w trakcie pracy w zespole egzaminatorów.

Słabe strony e-oceniania:

- istnieje prawdopodobieństwo, że niektórzy egzaminatorzy będą unikać zadań trudnych do oceny i przysyłać je do oceny przewodniczącemu;
- zastrzeżenia budzi jakość techniczna skanów zadań. W przypadku dużej liczby prac zgłoszonych jako nieczytelne przewodniczący będzie miał dodatkowy obowiązek wysyłania takich prac do powtórnego zeskanowania;
- ocenianie zadań rozszerzonej odpowiedzi na ekranie komputera zabierało więcej czasu niż w ocenianiu tradycyjnym;
- po pewnym czasie męczyło ciągle logowanie do systemu;
- po sprawdzeniu kilkudziesięciu zadań tego samego typu wzrastało zmęczenie i pojawiała się możliwość pomyłek w stosowaniu schematu

- punktowania;
- egzaminatorzy nie mieli możliwości korzystania ze źródeł w celu wyjaśniania wątpliwości językowych;
- nie było możliwości zauważenia prac niesamodzielnych;
- przewodniczący może nie nadążyć ze sprawdzaniem przesłanych mu prac i wyjaśnianiem zgłoszonych przez egzaminatorów problemów;
- „ziarenka” mogą zwiększyć stres, szczególnie niedoświadczonych egzaminatorów i spowolnić tempo ich pracy.

3. Refleksje na temat doskonalenia programu e-oceniaia

Autorzy raportów wskazali różne potrzeby służące doskonaleniu programu i przyspieszające jego zastosowanie:

- e-oceniaie wymaga skoordynowanych zabiegów logistycznych i organizacyjnych, do których okręgowe komisje muszą się dobrze przygotować, szczególnie w zakresie sprzętu i obsługi technicznej;
- na początku wdrażania e-oceniaia sprawdzanie powinno odbywać się w ośrodkach w celu doskonalenia sprawności technicznych;
- skany prac powinny być maksymalnie powiększone i wyraźne. Egzaminator może poprawić jakość zeskanowanej pracy, ale zabiera mu to dodatkowy czas przeznaczony na ocenianie;
- trzeba zastanowić się nad stosowaniem suwaka przy czytaniu pracy, dobrze byłoby mieć podgląd całej pracy;
- egzaminator powinien mieć możliwość powrotu do ocenionych prac, szczególnie jeśli zorientuje się, że popełnił błąd systemowy;
- przewodniczący musi widzieć zablokowaną pracę, aby wiedzieć, jakie błędy zostały popełnione przez egzaminatora;
- „ziarenka” w momencie ich powstawania należałoby opatrzyć komentarzem merytorycznym;
- przewodniczący powinien na bieżąco widzieć, ile zadań sprawdził dany egzaminator, bo to pozwoli mu reagować na zbyt szybkie lub zbyt wolne tempo oceniania;
- jeśli sprawdzanie nie będzie się odbywać w ośrodku sprawdzania, koordynator znajdujący się w okręgowej komisji powinien zajmować się stroną merytoryczną oceniania i mieć drugą osobę do pomocy przy rozwiązywaniu problemów technicznych;
- należy zastanowić się nad możliwością rozpoznawania niesamodzielnych prac uczniowskich (takie same rozwiązania, podobne pismo),
- trzeba zastanowić się, czy „ziarenka” są jedynym sposobem weryfikacji pracy egzaminatorów. Nie uwzględniają one nietypowych, trudnych do oceny odpowiedzi;
- jeśli ocenianie ma być porównywalne i efektywne, w zespołach nie może być taka sama liczba egzaminatorów jak w ocenianiu tradycyjnym.

IV. Uwagi i spostrzeżenia na podstawie porównania tradycyjnego oceniania i e-oceniania

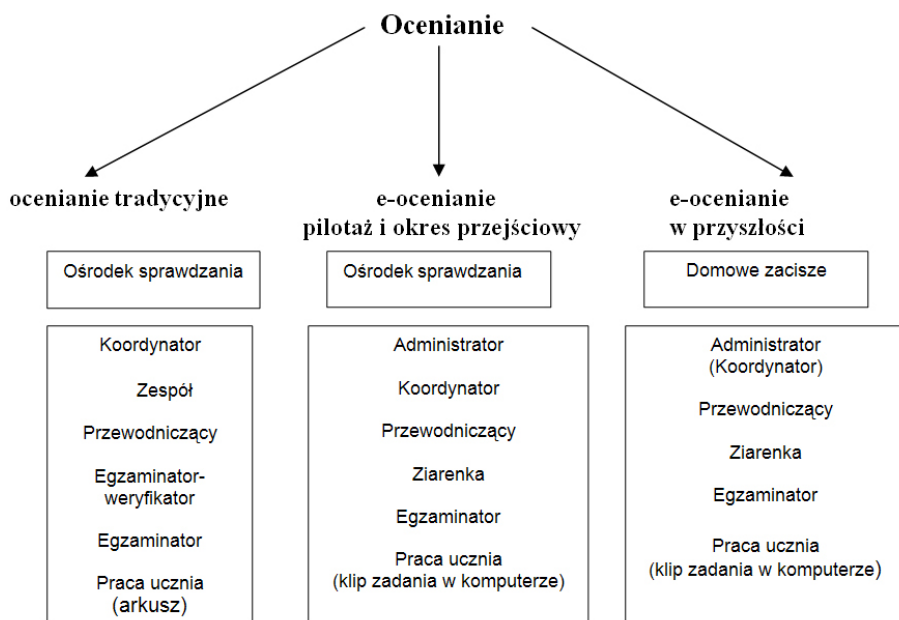
E- ocenianie jest drogowskazem ku nowoczesnej metodzie punktowania prac egzaminacyjnych. Stwarza realną szansę na uzyskanie większej porównywalności i rzetelności oceniania, a w związku z tym otwiera możliwość doskonalenia systemu egzaminów zewnętrznych. Najistotniejszą jakością tego programu jest nastawienie na egzaminatora, który, posługując się nowoczesnym narzędziem, może z pełną odpowiedzialnością podejmować decyzje o przyznawaniu punktów za przydzielone mu odpowiedzi uczniów. Pracuje on ze świadomością ciągłej weryfikacji swojej pracy, co pozwala mu na bieżąco uzyskać wiedzę na temat niepoprawnego oceniania i lepiej zrozumieć oraz stosować schemat punktowania. Jak dowodzą reakcje osób biorących udział w pilotażu, weryfikacja mobilizowała ich do poszukiwania przyczyn popełnionych błędów, a w konsekwencji do doskonalenia swoich umiejętności. E-ocenianie pozwala zatem wnikliwie monitorować i przeciwdziałać efektowi egzaminatora. „Ziarenka” bowiem skutecznie umożliwia zdiagnozowanie zbyt liberalnego lub rygorystycznego oceniania w przypadku każdego egzaminatora. Zablokowanie oceniania konkretnego zadania wskazuje na występowanie problemu i w konsekwencji skłania samego egzaminatora do jego rozwiązania, jeśli stwierdzi on, że zawyża lub zaniża oceny lub, jeśli tego nie zauważy, do podjęcia interwencji przez przewodniczącego i zdefiniowania przyczyny popełnionych błędów. Z kolei pojawianie się na ekranie komputera schematu punktowania i kryteriów zmusza egzaminatora do ciągłego kontaktu z nimi i zapobiega efektowi aureoli.

Jak można zauważyć, program e-oceniania nie rezygnuje z wykorzystania doświadczeń tradycyjnego oceniania. Egzaminatorzy w ośrodkach sprawdzania pracowali przecież pod kierunkiem przewodniczącego, a ich praca była oceniana przez egzaminatorów-weryfikatorów. W przypadku e-oceniania przewodniczący pełni podobną rolę jak w ośrodkach sprawdzania, egzaminatorów-weryfikatorów zastąpią zaś „ziarenka” sprawdzające poprawne stosowanie schematu punktowania przez egzaminatorów.

E-ocenianie zmierza więc do stworzenia nowej strategii oceniania (punktowanie zeskanowanych zadań-klipów) i podniesieniu rangi egzaminatora poprzez rozszerzenie jego samodzielności w ocenianiu. W rozwiązywaniu problemów merytorycznych i technicznych wspierać go będą koordynator, administrator, przewodniczący i informatyk. W programie tym znajdują więc swoje miejsce doświadczenia organizacyjne z oceniania tradycyjnego w powiązaniu z nowoczesnymi rozwiązaniami technicznymi, co obrazuje poniższy schemat.

Diametralnie zmieniają się jednak narzędzia pracy egzaminatora, które powinny zdecydowanie ułatwić pracę sprawdzającym i dać im przekonanie o podniesieniu jakości wykonywanej pracy. Należy sądzić, że zmieniać się będzie także, w niezbyt odległej perspektywie, metoda pracy – od zespołowej ku indywidualnej. Przekonanie autorów raportów o niezbędności realizacji założonych w programie e-oceniania zmian wyraża w pełni stwierdzenie jednej z przewodniczących zespołu

uczestniczącego w pilotażu: *Wdrażanie elektronicznego oceniania otworzy nową jakość w edukacji, gdyż jest jednym ze sposobów szybkiego i łatwego rozwiązania wielu problemów, z którymi obecnie zmagają się systemy egzaminów zewnętrznych zarówno w sferze organizacyjnej, jak i merytorycznej.*

Bibliografia:

1. Boba M., Michłowicz M., *(Po) Egzaminacyjne refleksje*, [w:] *O wyższą jakość egzaminów szkolnych*, Lublin 2006.
2. Boba M., Michłowicz M., *Egzaminator części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego wobec schematu punktowania i odpowiedzi ucznia*, [w:] *Standardy wymagań i normy testowe w diagnostyce edukacyjnej*, Kraków 2004.
3. Dubiecka A., Szaleniec H., Węziak D., *Efekt egzaminatora*, Kraków 2006.
4. Frąszczak B., *Arkusz egzaminacyjny, schemat oceniania i realizacje uczniowskie w ocenie egzaminatorów humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego*, [w:] *Uczenie się i egzamin w oczach nauczycieli*, Kraków 2008.
5. Frąszczak B., *Ryzyko błędu w pracy egzaminatora*, [w:] *Standardy wymagań i normy testowe w diagnostyce edukacyjnej*, Kraków 2004.
6. *Raporty egzaminatorów ze szkolenia w e-ocenywaniu i przewodniczących zespołów egzaminatorów z pilotażu e-ocenywania*, [w:] *Dokumentacja projektu z zakresu e-ocenywania*, Kraków 2008.
7. Szaleniec H., Szmigiel M. K., *Moderowanie oceniania prac uczniowskich*, [w:] *Teoria i praktyka oceniania zewnętrznego*, Kraków 2001.
8. Węziak-Białkowska D., *Monitorowanie efektu egzaminatora w sesji egzaminacyjnej 2007*.